

Bibliografie

- [1] H. Gonska, D-x Zhou. On an extremal problem concerning Bernstein operators, *Serdica Math. J.*, **21** (1995), 137–150.
- [2] R. Păltănea. Best constant in estimates with second order moduli of continuity, *Approximation Theory, (Proc. Int. Dortmund Meeting on Approximation Theory 1995, ed. by M. W. Müller et al.)*, Akademie Verlag, Berlin, 1995, 251–275.
- [3] R. Păltănea. Estimates with second order moduli, *Rend. Circ. Mat. Palermo*, **68** Suppl. (2002), 727–738.
- [4] R. Păltănea, Optimal constant in approximation by Bernstein operators, *J. Comput. Analysis Appl.*, **5**, No. 2, (2003), 195–235.
- [5] R. Păltănea. *Approximation Theory using Positive Linear Operators*, Birkhäuser, Boston, 2004.

O metodă de tip Aitken-Steffensen-Hermite de ordinul 3

ION PĂVĂLOIU

Fie dată ecuația

$$(1) \quad f(x) = 0$$

unde $f : [a, b] \rightarrow \mathbb{R}$. Pentru scopurile noastre, alături de ecuația (1), vom considera încă două ecuații echivalente cu aceasta, și anume:

$$(2) \quad \begin{aligned} x - p(x) &= 0 \\ x - q(x) &= 0 \end{aligned}$$

unde $p, q : [a, b] \rightarrow [a, b]$. Notăm cu $h : [a, b] \rightarrow [a, b]$ funcția dată de relația:

$$(3) \quad h(x) = q(p(x)).$$

Fie $F = f([a, b])$, mulțimea valorilor funcției f pentru $x \in [a, b]$. Considerăm $s, k \in \mathbb{N}$, $s \geq 1$, $k \geq 1$ și notăm $n = s + k$.

Asupra funcției f vom face următoarele ipoteze:

α) $f \in C^n([a, b])$;

β) $f'(x) \neq 0$ pentru orice $x \in [a, b]$.

Dacă f verifică α) și β) atunci există $f^{-1} : F \rightarrow [a, b]$ și $f^{-1} \in C^n(F)$.

Este bine cunoscută următoarea teoremă [1], [3].

Teorema 1. Dacă f verifică ipotezele α) și β) și dacă $1 \leq j \leq n$, $j \in \mathbb{N}$, atunci $f^{-1} \in C^n(F)$ și au loc relațiile

$$(4) \quad [f^{-1}(y)]^{(j)} =$$

$$\sum \frac{(2j-2-i_1)(-1)^{j-1+i_1}}{i_2!i_3! \dots i_k! [f'(x)]^{2j-1}} \left(\frac{f'(x)}{1!} \right)^{i_1} \left(\frac{f''(x)}{2!} \right)^{i_2} \dots \left(\frac{f^{(j)}(x)}{j!} \right)^{i_j},$$

pentru $j = \overline{1, n}$, unde $y = f(x)$. Suma de mai sus se extinde asupra tuturor soluțiilor în numere întregi nenegative ale sistemului

$$\begin{cases} i_2 + 2i_3 + \dots + (j-1)i_j = j-1; \\ i_1 + i_2 + i_3 + \dots + i_j = j-1. \end{cases}$$

Câteva cazuri particulare ale relației (4) ne conduc la următoarele expresii pentru derivatele succesive ale lui f

$$(5) \quad (f^{-1}(y))' = \frac{1}{f'(x)};$$

$$(6) \quad (f^{-1}(y))'' = -\frac{f''(x)}{[f'(x)]^3};$$

$$(7) \quad [f^{-1}(y)]''' = \frac{3[f''(x)]^2 - f'(x)f'''(x)}{[f'(x)]^5}, \quad y = f(x).$$

Fie $x_1, x_2 \in [a, b]$ și $y_1 = f(x_1)$, $y_2 = f(x_2)$ valorile funcției f .

Notăm cu $H(y_1, s; y_2, k; f^{-1}(y))$ polinomul de interpolare al lui Hermite pentru f^{-1} cu y_1 având ordinul de multiplicitate s și y_2 cu ordinul k .

În ipotezele α) și β), ținând cont de Teorema 1 există $\eta \in \text{int}(F)$, astfel încât

$$(8) \quad f^{-1}(y) = H(y_1, s; y_2, k; f(y)) + \frac{[f^{-1}(\eta)]^{(n)}}{n!} (y - y_1)^s (y - y_2)^k.$$

În ipoteza β) dacă $\bar{x} \in [a, b]$ este o rădăcină a ecuației (1) atunci $\bar{x}$ este unică și $\bar{x} = f^{-1}(0)$.

Are loc relația

$$(9) \quad \bar{x} = H(y_1, s; y_2, p; f^{-1}(0)) + (-1)^n \frac{[f^{-1}(\eta)]^{(n)}}{n!} y_1^s y_2^k$$

unde η_1 este cuprins în interiorul celui mai mic interval ce conține punctele y_1, y_2 și 0.

Din (9) obținem o aproximație pentru $\bar{x}$ astfel:

$$(11) \quad \bar{x} \cong x_3 = H(y_1, s; y_2, k; f^{-1}(0)).$$

În general dacă $x_{n-1}, x_n \in [a, b]$, sunt două aproximații ale lui $\bar{x}$, atunci x_{n+1} dată de relația

$$(12) \quad x_{n+1} = H(y_{n-1}, s; y_n, k; f^{-1}(0)), \quad y_{n-1} = f(x_{n-1}) \quad \text{și} \\ y_n = f(x_n), \quad n = 2, 3, \dots$$

este o nouă aproximație pentru $\bar{x}$.

În lucrarea [2] se arată că ordinul de convergență al metodei de iterație (12) este dat de rădăcina pozitivă

$$\omega = \frac{k + \sqrt{k^2 + 4s}}{2},$$

a ecuației

$$t^2 - kt - s = 0.$$

Tot aici, prin controlul nodurilor de interpolare se obține o clasă de metode de tip Steffensen cu ordinul de convergență $n = s + k$. Se arată apoi că indicele de eficiență al metodei de tip Steffensen este opțional pentru $s + k = 3$.

În lucrarea [2] se studiază convergența metodei optimale și se obțin condiții în care șirurile generate conduc la aproximații bilaterale pentru rădăcina $\bar{x}$.

În această lucrare vom controla nodurile de interpolare în (12) cu ajutorul funcțiilor p, q și h date de (2) și (3).

Fie $x_n \in [a, b]$ o aproximație a rădăcinii $\bar{x}$ a ecuației (1). Notăm cu $y_n = f(f(x_n))$ și $\bar{y}_n = f(h(x_n))$. Din (12) obținem:

$$(13) \quad x_{n+1} = H(y_n, s; \bar{y}_n, k; f^{-1}(0))$$

cu eroarea dată de relația

$$(14) \quad \bar{x} - x_{n+1} = (-1)^{s+k} \frac{[f^{-1}(\eta_n)]^{(s+k)}}{(s+k)!} y_n^s \bar{y}_n^k$$

unde $\eta_n \in \text{int}(F)$.

În continuare asupra funcțiilor p și q vom admite următoarele ipoteze:

$$\gamma) |p(x) - p(\bar{x})| \leq l_1 |x - \bar{x}|^u, \quad n \geq 1, \quad u \in \mathbb{R}$$

$$\delta) |q(x) - q(\bar{x})| \leq l_2 |x - \bar{x}|^v, \quad v \geq 1, \quad v \in \mathbb{R}$$

Dacă notăm $M = \sup_{y \in F} |[f^{-1}(y)]^{(s+k)}|$, $m = \sup_{x \in [a, b]} |f'(x)|$, atunci din (14) obținem

$$|\bar{x} - x_{n+1}| \leq \frac{M m^{s+k} l_1^{s+k} l_2^{sk}}{(s+k)!} |\bar{x} - x_n|^{u(s+k)}$$

de unde rezultă că ordinul de convergență al metodei (13) este cel puțin $u(s+k)$.

În cele ce urmează vom studia convergența metodei (13) pentru cazul particular $s + k = 3$.

Vom studia aici numai unul din cazurile $s = 1, k = 2$ sau $s = 2, k = 1$.

Fie $s = 1, k = 2$, atunci din (13) obținem pentru x_{n+1} oricare una din următoarele reprezentări:

$$(15) \quad x_{n+1} = p(x_n) - \frac{f(p(x_n))}{[p(x_n), h(x_n); f]} \\ - \frac{[p(x_n), h(x_n), h(x_n); f] f(p(x_n)) f(h(x_n))}{[p(x_n), h(x_n); f]^2 f'(h(x_n))}$$

$$(16) \quad x_{n+1} = h(x_n) - \frac{f(h(x_n))}{[p(x_n), h(x_n); f]} \\ - \frac{[p(x_n), h(x_n), h(x_n); f]f(p(x_n))f(h(x_n))}{[p(x_n), h(x_n); f]^2 f'(h(x_n))}$$

sau

$$(17) \quad x_{n+1} = h(x_n) - \frac{f(h(x_n))}{f'(h(x_n))} - \frac{[p(x_n), h(x_n), h(x_n); f]f^2(h(x_n))}{[p(x_n), h(x_n); f]^2 f'(h(x_n))},$$

pentru care din (14) obținem

$$(18) \quad \bar{x} - x_{n+1} = -\frac{[f^{-1}(\eta_n)]''' f(p(x_n))f^2(h(x_n))}{3!}$$

unde η_n este în interiorul celui mai mic interval ce conține punctele $0, f(p(x_n)), f(h(x_n))$ .Din faptul că f este bijectivă și din (7) rezultă că pentru η_n există un unic $\xi_n \in [a, b]$ pentru care $\eta_n = f(\xi_n)$ și

$$[f^{-1}(\eta_n)]''' = \frac{3[f''(\eta_n)]^2 - f'(\xi_n), f'''(\xi_n)}{[f'(\xi_n)]^5}.$$

Ținând cont de egalitatea de mai sus, din (18) obținem:

$$(19) \quad \bar{x} - x_{n+1} = -\frac{E_f(\xi_n) f(p(x_n)) f(h(x_n))}{6[f'(\xi_n)]^5}$$

unde am notat cu $E_f(x)$ funcția $E_f: [a, b] \rightarrow \mathbb{R}$ dată de relația

$$(20) \quad E_f(x) = 3[f''(x)]^2 - f'(x)f'''(x)$$

În cele ce urmează, asupra funcțiilor f, p și q vom face următoarele ipoteze:

- 1) ecuația (1) are o rădăcină $\bar{x} \in [a, b]$;
- 2) $f \in C^3([a, b])$;
- 3) p este crescătoare și continuă pe $[a, b]$;
- 4) q este descrescătoare și continuă pe $[a, b]$;
- 5) ecuațiile (1) și (2) sunt echivalente.

Are loc următoarea teoremă:

Teorema 2. Dacă $x_0 \in [a, b]$ și funcțiile f, p și q verifică ipotezele 1)-5) și în plus dacă sunt verificate condițiile:

- i) $f'(x) > 0$, pentru orice $x \in [a, b]$;
- ii) $f''(x) \geq 0$, pentru orice $x \in [a, b]$;
- iii) $E_f(x) \geq 0$, pentru orice $x \in [a, b]$;
- iv) $f(x_0) < 0$;
- v) $h(x_0) \leq b$ și $p(x_0) > x_0$,

atunci șirurile $(x_n)_{n \geq 0}$, $(p(x_n))_{n \geq 0}$ și $(h(x_n))_{n \geq 0}$ generate de oricare una din relațiile (15)-(17) au următoarele proprietăți:

- j) șirul $(x_n)_{n \geq 0}$ este crescător și mărginit;

- jj) șirul $(p(x_n))_{n \geq 0}$ este crescător și mărginit;
- jjj) șirul $(h(x_n))_{n \geq 0}$ este descrescător și mărginit;
- jjv) $x_n < p(x_n) < x_{n+1} \leq \bar{x} \leq h(x_{n+1}) < h(x_n)$, $n = 0, 1, \dots$,
- jjv) $\bar{x} - x_{n+1} \leq h(x_{n+1}) - x_{n+1}$
- jjv) $\lim x_n = \lim p(x_n) = \lim h(x_n) = \bar{x}$.

Observație. Funcțiile auxiliare p și q , ținând cont de ipotezele i) și ii) ale Teoremei 2 se pot construi astfel:

$$p(x) = x - \frac{f(x)}{f'(b)}$$

și

$$q(x) = x - \frac{f(x)}{f'(a)}.$$

Este ușor de văzut că $p'(x) \geq 0$ pentru orice $x \in [a, b]$ și $q'(x) \leq 0$ pentru orice $x \in [a, b]$ .Mai mult dacă $\lambda \geq f'(b)$, $\lambda \in \mathbb{R}$, atunci putem considera funcția p sub forma:

$$p(x) = x - \frac{f(x)}{\lambda}.$$

Analog dacă $0 < \mu < f'(a)$ atunci q poate avea forma

$$q(x) = x - \frac{f(x)}{\mu}.$$

Pentru oricare din funcțiile p și q date mai sus sunt verificate ipotezele 3), 4) și 5).

Bibliografie

- [1] I. Păvăloiu și N. Pop, *Interpolare și aplicații*, Risoprint, Cluj-Napoca, România, 2005.
- [2] I. Păvăloiu, *Optimal algorithm concerning the solving of equations by interpolation*, Research on Theory of Alure, Approximation, Convexity and Optimization, Ed. SRIMA, Cluj-Napoca, 1999, pp. 222-248.
- [3] B.A. Turowicz, *Sur les dérivées d'ordre supérieure d'une fonction inverse*, Ann. Polon. Math., 8(1960), 265-269.